

венчурного фінансування. По-друге, недостатня обізнаність бізнесу щодо економічної цінності ІВ призводить до недовикористання потенціалу наукових розробок. По-третє, правозастосовна практика у сфері ІВ потребує подальшої гармонізації з нормами ЄС, особливо у питаннях захисту від недобросовісного використання технологій та піратства. Також актуальною залишається проблема регіональної нерівності, бо більшість патентних заявок надходять із Києва та великих обласних центрів, тоді як регіональні університети та стартапи часто не мають достатнього доступу до експертної, юридичної та фінансової підтримки.

Підсумовуючи можна дійти висновку, що розвиток зеленої економіки є важливим напрямом повоєнного відновлення України, який потребує активного використання наявного потенціалу, зокрема через захист та комерціалізацію об'єктів інтелектуальної власності. Аналіз патентної активності засвідчив пріоритетність напрямів сонячної енергетики, біопалива та екологічного сільського господарства. Міжнародна підтримка створює сприятливі умови, проте внутрішні структурні бар'єри залишаються головною перешкодою для масштабування зелених технологій. Однак поєднання інноваційної та екологічної політик забезпечить сталий розвиток і технологічну модернізацію післявоєнної економіки України.

Список використаних джерел:

1. The World Bank, the Government of Ukraine, the European Union, the United Nations. Ukraine Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA4). 2025. 194 p. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099022025114040022/pdf/P1801741ca39ec0d81b5371ff73a675a0a8.pdf>(date of access: 04.11.2025).
2. Велика Г. У 2024 році частка ВДЕ в енергобалансі України склала майже 11%. *ЕкоПолітика*. URL: <https://ecopolitic.com.ua/ua/news/u-2024-roci-chastka-vde-v-energobalansi-ukraini-sklala-majzhe-11/>(дата звернення: 05.11.2025).
3. EU NEIGHBOURS eas. Європейський інвестиційний банк виділить для України майже 600 млн євро на підтримку енергетики, інфраструктури та бізнесу. *EUNEIGHBOURSeas*. URL: <https://euneighbourseas.eu/uk/news/latest-news/yevropejskyj-investycijnyj-bank-vydilyt-dlya-ukrayiny-majzhe-600-mln-yevro-na-pidtrymku-energetyky-infrastruktury-ta-biznesu/>(дата звернення: 04.11.2025).
4. Федунь І. Світові інвестиції у відновлювальну енергію за рік зросли на 10%. *ЕкоПолітика*. URL: <https://ecopolitic.com.ua/ua/news/svitovi-investicii-u-vidnovljvalnu-energiyu-za-rik-zrosli-na-10/>(дата звернення: 05.11.2025).
5. Nova Ukraine. Solar Energy for Educational Institutions – Pilot Project in Chernihiv. *Nova Ukraine*. URL: <https://novaukraine.org/solar-energy-pilot-project-chernihiv/>(date of access: 05.11.2025).
6. УКРНОІБІ (ІР офіс). IP Catalog Green Tech UA. *ІР офіс (УКРНОІБІ) - ІР Office (UANIPIO)*. URL: <https://nipo.gov.ua/ip-catalog-green-tech-ua/>(дата звернення: 05.11.2025).
7. Громадська Організація “Школа енергоефективності”. Проєкт “Енерго-Інноваційний Хаб” – Школа Енергоефективності. *Школа Енергоефективності*. URL: <http://see.org.ua/projects/eninhub-project/>(дата звернення: 05.11.2025).

Пан М. П.

Харківський національний університет
міського господарства імені О. М. Бекетова,
професор кафедри економіки та маркетингу

ЦИФРОВА ІНКЛЮЗІЯ ЯК СКЛАДОВА ЦИФРОВОГО СУСПІЛЬСТВА

Поглиблення процесів цифровізації суспільства зумовлює появу нових соціально-економічних викликів, що пов'язані із доступом до цифрових технологій, ресурсів і

можливостей. Поряд із розширенням інформаційного простору спостерігається зростання цифрової нерівності, що проявляється у нерівномірному доступі громадян до цифрових сервісів, цифрової освіти, електронному врядуванні та інтернет-інфраструктурі. В умовах розвитку цифрової економіки й суспільства знань особливого значення набуває цифрова інклюзія – як комплекс заходів, спрямованих на забезпечення рівних можливостей кожного громадянина у використанні цифрових технологій, який є передумовою соціальної інтеграції, розвитку людського капіталу та забезпечення рівного справедливого доступу до інформаційних ресурсів.

Питання цифрової рівності, цифрової інклюзії та формування цифрового суспільства на етапі подальшого розвитку цифрової економіки висвітлено у наукових доробках Криклій О., Науменкова С., Міщенко С., Швець І., Бурик З., Олійник К. [1-6]. Однак низка питань, що розкривають значення цифрової інклюзії для подальшого розвитку цифрового суспільства залишаються недостатньо вивченими.

Цифрова інклюзія – це не лише процес, а й стратегічна політика, спрямована на забезпечення рівного доступу всіх громадян до цифрових технологій, Інтернету, електронних послуг, освітніх ресурсів і можливостей участі в цифровому просторі. Її сутність полягає у тому, щоб кожна людина – незалежно від віку, соціального статусу, рівня доходів, місця проживання чи фізичних можливостей – мала рівні шанси скористатися перевагами цифрової трансформації.

Цифрова інклюзія поєднує технічний, освітній, соціальний, економічний і культурний виміри, створюючи умови для повноцінного залучення громадян до цифрового життя суспільства. Вона охоплює не лише доступ до інтернету чи цифрових пристроїв, а й формування компетентностей, мотивації та безпечного середовища, у якому кожен користувач може реалізувати свій потенціал у цифровій економіці, освіті, культурі чи сфері управління.

У структурі цифрового суспільства цифрова інклюзія виконує три базові функції, які взаємодоповнюють одна одну:

- соціально-економічна функція – передбачає подолання цифрового розриву між різними групами населення, регіонами та соціальним прошарками. Вона сприяє вирівнюванню можливостей у доступі до ринку праці, дистанційного навчання, медичних та адміністративних послуг. Реалізація цієї функції забезпечує зменшення соціальної ізоляції окремих груп, особливо вразливих категорій населення, залучення до процесів цифрової трансформації людей старших вікових груп. Цифрова інклюзія стимулює розвиток цифрової економіки, розширюючи участь громадян у нових формах зайнятості, електронної комерції, онлайн-сервісах і цифрових фінансах;

- освітньо-культурна функція – передбачає розвиток цифрової грамотності, критичного мислення та навичок ефективного та безпечного використання цифрових технологій. Вона спрямована на формування цифрової культури суспільства, що охоплює вміння працювати з інформацією, дотримуватися етичних норм комунікацій в мережах, протидіяти дезінформації та кіберзагрозам. Особливого значення набуває впровадження інклюзивних підходів в освіті – створення умов, за яких усі здобувачі освіти мають можливість навчатися та взаємодіяти за допомогою цифрових технологій;

- інституційна функція – охоплює діяльність держави, бізнесу, освітніх установ і громадянського сектору щодо створення механізмів підтримки цифрової рівності. Вона включає нормативно-правове забезпечення цифрової трансформації, стандартів безпечного обігу даних, розвиток електронного врядування, інструментів участі громадянського суспільства в ухваленні рішень. Завдяки цій функції цифрова інклюзія набуває характеру державної та суспільної політики, яка спрямована на забезпечення цифрових прав і свобод громадян.

Цифрова інклюзія базується на чотирьох взаємопов'язаних складових, що формують її систему:

– доступність – передбачає створення технічної та інфраструктурної бази використання цифрових технологій – широкосмугового швидкісного Інтернету, сучасних пристроїв, цифрових платформ;

– компетентність – означає розвиток цифрових навичок і грамотності серед населення, що передбачає не лише базове користування інформаційно-комунікаційними технологіями, а також здатність шукати, аналізувати, критично оцінювати інформацію, працювати в цифровому середовищі, створювати цифровий контент і відповідально цифровими технологіями;

– участь – відображає залучення всіх соціальних груп до цифрових процесів. Це участь громадян у цифровому врядуванні, електронному бізнесі, соціальних мережах, онлайн-освіті. Цей компонент підсилює демократію участі, розкриває цифрову громадську комунікацію;

– безпека – забезпечує захист персональних даних, кібербезпеку користувачів і формування культури цифрової відповідальності. Безпека є обов'язковою умовою довіри до цифрових інструментів і сталого цифрового середовища.

Розвиток цифрової інклюзії вимагає узгодженої взаємодії між державою, бізнесом, освітніми інституціями та громадянським суспільством. Вона передбачає:

– реалізацію національних програм цифрової грамотності;

– розбудову цифрової інфраструктури у регіонах;

– підтримку інноваційних освітніх ініціатив і соціальних проєктів;

– інтеграцію інклюзивних принципів у державні стратегії цифрової трансформації;

– розвиток партнерств між державним і приватним секторами у сфері надання цифрових послуг.

Отже, цифрова інклюзія є не лише напрямом державної політики, а основою соціальної стійкості та справедливості цифрового суспільства, оскільки саме вона гарантує, що цифрова трансформація не поглибить соціальні нерівності, а стане інструментом рівних можливостей для кожного громадянина.

Системний підхід до формування цифрової інклюзії має ґрунтуватися на партнерстві держави, бізнесу, освітніх і громадських інституцій, що спільно забезпечують технологічну доступність, розвиток цифрових компетентностей, захист прав користувачів і формування культури цифрової відповідальності. У сучасних умовах цифрова інклюзія перетворюється на індикатор зрілості цифрового суспільства, оскільки саме від рівня її розвитку залежить ефективність цифрової трансформації, сталий розвиток людського капіталу та соціальна згуртованість у цифрову епоху.

Список використаних джерел:

1. Криклій О. А. Роль освіти у подоланні цифрових розривів та забезпеченні цифрової інклюзії. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2021. № 5(75). С. 33-40.
2. Криклій О. А. Концепція цифрової інклюзії: сутність, фактори, елементи. *Економічні горизонти*. 2022. № 3(21). С. 62-71.
3. Науменкова С., Міщенко С. Цифрова фінансова інклюзія: можливості та обмеження для України. *Науковий вісник*. 2020. № 1-2. С. 133-150.
4. Швець І. Цифрова інклюзія в культурологічному дискурсі. *Питання культурології*. 2025. № 45. С. 221-233.
5. Бурик З. Цифрова інклюзія в публічному управлінні: подолання цифрового розриву серед населення. *Публічне управління: концепції, парадигма, розвиток, удосконалення*. 2025. № 12. С. 14-29.
6. Олійник К. Соціальні детермінанти цифрової нерівності: нові бар'єри на шляху вирівнювання диспропорцій розвитку в умовах трансформаційних змін. *Економічний простір*. 2025. № 200. С. 70-76.